

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ НАВИЧОК САУНД-ДИЗАЙНУ ДЛЯ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ВИМОГА СУЧАСНОЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

20.09.2025 14:16

[6. Культурологія]

Автор: Кочержук Денис Васильович, заслужений артист естрадного мистецтва України, старший викладач кафедри сценічного мистецтва і культури, заступник директорки з навчально-наукової роботи Навчально-наукового інституту культури і креативних індустрій, Київського національного університету технологій та дизайну, м.Київ, Україна; викладач кафедри музично-сценічного мистецтва факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна; аспірант IV року навчання відділу музикознавства та етномузикології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, м.Київ, Україна

ORCID: [0000-0002-9280-7973](https://orcid.org/0000-0002-9280-7973)

У першій чверті XXI ст. освітній простір мистецьких спеціальностей зазнає фундаментальних трансформацій, зумовлених конвергенцією медіа та домінуванням аудіовізуальної культури. Традиційна модель підготовки бакалавра музичного мистецтва, що історично зосереджувалася на виконавській майстерності та теоретичних музикознавчих дисциплінах, виявляється недостатньою для задоволення вимог сучасних креативних індустрій. Сучасний музикант функціонує не лише в концертних залах, а й у цифровому середовищі, де музика є невід'ємною частиною кінематографа, телебачення, відеоігор, театру та рекламного контенту [3, 67]. У цьому контексті володіння базовими навичками саунд-дизайну перестає бути вузькоспеціалізованою технічною функцією і перетворюється на обов'язкову фахову компетенцію, що розширює творчий інструментарій та підвищує конкурентоспроможність випускника. Актуальність даного дослідження полягає в необхідності наукового обґрунтування та розробки методичних засад для інтеграції курсів із саунд-дизайну в освітні програми бакалаврів музичного мистецтва, що дозволить скоротити розрив між академічною підготовкою та практичними запитами сучасної аудіовізуальної культури.

Для коректної побудови навчального процесу необхідно чітко розмежувати поняття «звукорежисура» та «саунд-дизайн», які в освітньому дискурсі часто використовуються як синоніми, проте позначають різні рівні роботи зі звуком. Історично звукорежисура виникла як технічно-орієнтована дисципліна, головним завданням якої була максимально точна та якісна фіксація і відтворення існуючого звукового матеріалу музичного виконання та мови [4, с. 130]. Натомість саунд-дизайн є значно ширшим, художньо-орієнтованим поняттям, що передбачає не просто запис, а творення цілісного звукового світу твору. Саунд-дизайнер виступає як митець, відповідальний за всю аудіальну атмосферу, що включає мову, шуми, музику та спеціальні ефекти, формуючи емоційне сприйняття реципієнта [6, с. 128]. Цей парадигмальний зсув від технічної фіксації до художнього творення є ключовим, адже бакалавр музичного мистецтва має опанувати не стільки професію звукорежисера, скільки мислення саунд-дизайнера, навчившись використовувати технології як інструмент для реалізації власного творчого задуму.

Сучасні освітньо-професійні програми для бакалаврів музичного мистецтва в Україні демонструють високий рівень підготовки класичних дисциплін: інструментальне та вокальне виконавство, диригування, теорія та історія музики. Проте аналіз навчальних планів провідних мистецьких закладів вищої освіти свідчить про системну прогалину в галузі сучасних аудіотехнологій. Дисципліни, пов'язані зі звукозаписом, якщо і присутні, то часто мають факультативний або оглядовий характер, не забезпечив студентів необхідними практичними навичками. Як наслідок, випускники, не оволодів досконалою виконавською технікою, виявляються безпорадними перед викликами сучасної музичної індустрії: вони не вміють створювати якісні демо-записи, не розуміють процеси студійної роботи та не можуть ефективно співпрацювати зі звукорежисерами. Цей дефіцит технологічних компетенцій суттєво обмежує їхні кар'єрні

перспективи та гальмує творчу самореалізацію, що підтверджує нагальну потребу в модернізації освітніх стандартів.

Основою будь-якого курсу із саунд-дизайну є формування міцного технологічного фундаменту. Бакалавр музичного мистецтва повинен впевнено володіти сучасним цифровим інструментарієм, що є стандартом індустрії. До ключових навичок цього блоку належить, по-перше, робота з цифровими аудіоробочими станціями (DAW), такими як «Pro Tools», «Logic Pro», «Ableton Live» тощо. Це включає не лише базові операції запису та відтворення, а й поглиблене вивчення процесів редагування, аранжування, зведення та мастерингу [2, с. 143]. По-друге, необхідно опанувати роботу з віртуальними інструментами (VSTi) та плагінами обробки звуку (VST), що дозволяє створювати складні аранжування та унікальні тембри без доступу до великої фізичної студії. По-третє, студенти мають здобути базові знання з музичної акустики та мікрофонних технік, що є запорукою якісної фіксації вокалу та живих інструментів. Цей технологічний блок забезпечує студента інструментами, необхідними для перетворення музичної ідеї на готовий аудіопродукт.

Технологічна грамотність є необхідною, але не достатньою умовою для саунд-дизайнера. Паралельно з освоєнням інструментів, навчальний процес має розвивати художнє мислення та творчі підходи до роботи зі звуком. Цей блок компетенцій повинен включати вивчення теорії та практики створення звукових ландшафтів (soundscapes) — уміння формувати звукову атмосферу, що відповідає драматургії твору. Важливим є аналіз психології звуку та його впливу на емоційний стан слухача, що дозволяє свідомо використовувати аудіальні засоби для досягнення потрібного ефекту. Крім того, курс має розвивати навички звукового «сторітелінгу» — здатності розповідати історію та передавати наратив виключно за допомогою звукових образів. Цей художньо-творчий блок перетворює студента з оператора програмного забезпечення на митця, здатного мислити звуковими категоріями та створювати оригінальні аудіальні світи.

У сучасній культурі музикант все частіше виступає в ролі творця аудіоконтенту для візуальних медіа. Тому освітня програма повинна надавати базові навички роботи у суміжних сферах, зокрема в кіно та на телебаченні. Навчальний курс має знайомити студентів з основами синхронного озвучування (Foley), базовими принципами запису та обробки діалогів (ADR), а також специфікою створення музики для кіно (scoring). Розуміння цих процесів не лише розширює потенційне поле працевлаштування випускника, але й збагачує його як музиканта, навчаючи мислити в контексті візуального наративу та створювати музику, що органічно взаємодіє із зображенням. Практичні завдання, як-от введення саундтреку до короткометражного фільму чи рекламного ролика, є ефективним методом закріплення цих навичок [1, с. 88].

Театральне мистецтво у XXI столітті також активно інтегрує технології саунд-дизайну, відійшов від простого музичного супроводу до створення складних, імерсивних звукових середовищ. Бакалавр музичного мистецтва, який прагне працювати в театрі, повинен розуміти специфіку цієї галузі. Навчальний курс має охоплювати принципи створення театральних саундскейпів, які є повноцінною частиною сценографії та працюють на розкриття режисерської ідеї [7, с. 133]. Окрему увагу слід приділити роботі зі звуковими ефектами в умовах живого виступу та основам театральної звукорежисури, включаючи специфіку роботи з мікрофонами, мікшерними пультами та акустичними системами в просторі сцени. Ці знання дозволять випускнику ефективно співпрацювати з режисером та театальною трупю, створюючи унікальні аудіальні рішення для вистав.

Ефективне формування практичних навичок саунд-дизайну неможливе в рамках традиційної лекційно-семінарської системи. Оптимальною методикою є проєктно-орієнтоване навчання, що симулює реальні умови роботи в креативних індустріях [5, с. 27]. Навчальний процес має бути побудований навколо виконання студентами комплексних творчих проєктів: запис власного міні-альбому, створення звукового оформлення до театального етюд, розробка саундтреку для анімації чи відеогри. Ключовим елементом є міжпредметна та міжспеціальнісна інтеграція, коли над одним проєктом спільно працюють студенти-музиканти, актори режисери. Такий підхід не лише розвиває технічні та творчі компетенції, але й формує навички командної роботи, комунікації та управління проєктами, що є надзвичайно цінним у професійній діяльності.

Впровадження інноваційних курсів із саунд-дизайну висуває серйозні вимоги до матеріально-технічної бази закладу освіти. Необхідно обладнати навчальні аудиторії комп'ютерами з ліцензійним професійним програмним забезпеченням (DAW), MIDI-клавіатурами та якісними системами аудіомоніторингу. Обов'язковою є наявність хоча б однієї навчальної студії звукозапису

з базовим набором мікрофонів, звуковою картою та акустично підготовленим приміщенням. Не менш важливим є кадрове питання. Викладачами таких дисциплін мають бути не лише академічні педагоги, а й практикуючі фахівці — звукорежисери, саунд-дизайнери, аранжувальники, які можуть поділитися актуальним досвідом та знаннями про реальні процеси в індустрії. Залучення практиків у формі майстер-класів, воркшопів та постійного викладання є запорукою актуальності та ефективності навчального процесу.

Формування базових навичок саунд-дизайну у бакалаврів музичного мистецтва є не просто доповненням до освітньої програми, а стратегічною необхідністю, продиктованою вимогами сучасної аудіовізуальної культури. Інтеграція інноваційних навчальних курсів, побудованих на проєктному та міждисциплінарному підходах, дозволить випустити на ринок конкурентоспроможних фахівців, які володіють як високою виконавською культурою, так і сучасним технологічним інструментарієм. Це сприятиме не лише успішній професійній реалізації випускників, а й якісному зростанню українського музичного, театрального та кінематографічного продукту. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці конкретних навчально-методичних комплексів, адаптованих до специфіки різних мистецьких спеціальностей, та у моніторингу ефективності їх впровадження в освітній процес.

Література:

1. Бондаренко А. І., Шульгіна В. Д. Музична інформатика : навчальний посібник. Київ : НАКККиМ, 2011. 190 с.
2. Бут О. В. Звук як компонент образної структури фільму : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.04. Київ, 2007. 196 с.
3. Дьяченко В. В. Творча діяльність українських звукорежисерів другої половини XX — початку XXI століття: теорія, історія, практика : дис. ... канд. мистецтвознав. : 26.00.01. Київ, 2018. 361 с.
4. Карнак А. Нові комп'ютерні технології в сучасній музиці та концепція творчого процесу. Сучасне мистецтво. 2005. Вип. 2. С. 123–135.
5. Куц Є. В. Електромузичний інструментарій як еволюційний фактор музичної культури XX — початку XXI століть : дис. ... канд. мистецтвознав. : 26.00.01. Київ, 2013. 200 с.
6. Папченко В. Особливості роботи музичного продюсера в студії звукозапису. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології : тези доп. X Міжнар. наук.-творч. конф. (Київ, 20 квіт. 2017 р.). Київ, 2017. С. 125–127.
7. Сова М. О. Музичні комп'ютерні технології як інструментарій сучасного освітнього процесу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2012. Вип. 16. С. 129–133.